

4 | 2021

český
časopis
historický

The Czech Historical Review

Ročník 119 / Založen 1895

Velké Meziříčí (zařazen pod pořadovým číslem 8), u něhož byly do edice zahrnuty jak původní varianta (1576/1581), tak i německý a latinský tištěný překlad (oba z roku 1581) a pozdější německý překlad (1584), rovněž tištěný.

Edice evangelických církevních řádů českých zemí z předbělohorské doby představuje důležitý přínos hned v několika ohledech. Tím prvním je samotné zpřístupnění dokumentů k širšímu badatelskému využití. Kromě toho však kniha významně doplňuje obraz konfesně komplikované reality na našem území, a to jak z hlediska dějin konkrétních míst, tak i z pohledu snah o ustavení nových forem církevní správy mimo oficiální rámec horní a dolní konsistoře. Cenné jsou rovněž poznatky o sporech mezi konfesemi, které byly iniciovány mj. i vydáváním těchto řádů a jejich uplatňováním. Reflexe kritických postojů mimo evangelické prostředí, jejichž prameny pocházejí často z prostředí Jednoty bratrské, přispívají ke komplexnímu zasazení editovaných řádů a možností jejich reálného uplatnění a dopadů do rámce předbělohorské epochy.

Lukáš M. Vytlačil

Petr DANĚK – Martin HORYNA (ed.)

Dvojsborová moteta rudolfínské Prahy.

Antologie osmihlasých motet z českých rukopisů a tisků

(= Clavis Monumentorum Musicorum Regni Bohemiae Series A VI)

Praha, KLP – Koniasch Latin Press 2020, XVI + 142 s., ISBN 978-80-87773-73-4.

Hranice zájmu kulturní historie jsou fluidní. Přinejmenším občas je třeba připomenout, že do tohoto rámce patří také

kultura hudební, která má samozřejmě vlastní bohatou, někdy úzce odbornickou publikační základnu – snad i proto většinou nepovšimnutou „skutečnými“ historiky. Jak ale jinak komplexně pojmut osobnosti, jako byl Jiří Karolides z Karlšperku (1569–1612), humanista, literát a skladatel? Právě z jeho knihovny se v Národní knihovně ČR v Praze dochoval konvolut Se 1337. Obsahuje čtyři hlasové knihy: dva díly dobové, nesmírně oblíbené antologie motet italských skladatelů *Sacrae cantiones* (Norimberk 1585) a *Continuatio Cantionum sacrarum* (Norimberk 1588) a především rukopis, postupně vzniknuvší na samém přelomu 16. a 17. století. V něm je zapsáno osmnáct převážně osmihlasých dvojsborových motet. „Carolidův konvolut tak představuje jeden z nekompletněji dochovaných rukopisných pramenů k dějinám hudební kultury předbělohorského období.“ (s. VII)

Tato památka patří do kontextu módní hudební vlny konce 16. století, kdy z Itálie do Čech přicházela – jako hudební tisky nebo jako repertoár migrujících hudebníků – řada děl duchovní vokální polyfonie, určená pro více sborů. Dokládá velmi rychlou a muzikálně kvalitní recepci tohoto stylu. Editoři si cení především vlastních Carolidových kompozic (*Confitebor domino nimis in ore meo*, *Augustine sacros thalami intrature penates*) a nejstaršího dochovaného zápisu celoevropsky oblíbeného vánočního moteta varhaníka Rudolfova dvora Charlese Luythona *Dies est laetitiae*.

Carolidův rukopis obsahuje notaci jen části hlasů, ale zachycuje skladby v takové podobě, která umožňuje jejich doplnění z jiných pramenů nebo dokonce dokomponování, které poté umožní provádění těchto skladeb. Dvěma dnes zřejmě nejzkušenějšími

znalci této hudební epochy připravená edice zachycuje devět z celkem osmnácti kompozic na duchovní, resp. moralistní texty. Převažuje latina, ale v konvolutu je podstatný, v edici poloviční, podíl písní v češtině, a to zejména s texty k památce Jana Husa a Jeronýma Pražského. K nim je do edičního svazku připojen osmihlásý *Dialogismus octo vocum de amore Christi sponsi* zpěváka císařské kapely Francisca Sale, skladba vydaná u Jiřího Nigrina v Praze roku 1598.

Cílem dvojjazyčně (česky a anglicky) vypravené edice není jen vědecké zpracování pozoruhodné památky, ale i provozování zpřístupněných skladeb. Martin Horyna proto do ediční části rekonstruoval též nedochované hlasy zpřístupňovaných skladeb. Podány byly i pokyny k jejich provedení. Skladby nebyly určeny pro masu zpěváků, nejlépe proto zní v komorním provedení. Spíše než na efektní polyfonní stereofonii dávali dávní komponisté důraz na hudební dialog, zvýrazňující textově klíčové pasáže písní.

Jiří Pešek

19. a 20. století

Rupert KLIEBER (Hrsg.)

*Die Bischöfe der Donaumonarchie
1804 bis 1918. Ein amtsbiographisches
Lexikon*

**Band I. Die röm.-kath. Kirchenprovinzen
Gran, Kalocsa, Erlau im Königreich
Ungarn**

Berlin, Duncker and Humblot 2020,
661 s., ISBN 978-3-428-15648-1.

Tento biografický historický velkoprojekt má své počátky už v osmdesátých letech 20. století, když dlouholetý rektor Collegio

Teutonico del Campo Santo v Římě Erwin Gatz vydal *Bischöfe der deutschsprachigen Länder von 1785/1803 bis 1945* a do roku 2003 dopsal hesla do dalších pěti dílů *Die Bischöfe des heiligen Römischen Reiches* pro léta 1803 až 2001. Na přelomu tisíciletí se k tomuto projektu připojilo Istituto di Storia Sociale e Religiosa v Gorizii, jmenovitě historik náboženských dějin Karl Heinz Frankl a s ním i 270 absolventů rakouských světských seminářů. Projekt byl posléze rozšířen na celou podunajskou monarchii a obdržel zastřešující jméno „Frintaneum“ na počest dvorního faráře a posléze arcibiskupa Jakoba Frinta, který v roce 1816 ve Vídni založil se souhlasem císaře Františka I. seminář pro vyšší vzdělávání duchovních (Frintaneum neboli Augustineum neslo oficiální název „K. u. K. höheres Weltpriesterbildungsinstitut zum hl. Augustin“).

Zapojení Frintanea do projektu mělo zásadní význam, neboť badatelům zajistilo bezproblémový přístup do Vatikánského tajného archivu. Do projektu byli posléze zapojeni historici náboženských dějin z „provincií“, jmenovitě pak Liliana Frarrari (Lombardie), Valentina Cicilot z Benátska, Ivana Horbec z Chorvatska, Emilia Hrabovec ze Slovenska, Jaroslav Šebek z Česka, Oleh Turij z Ukrajiny a Péter Tusor z Maďarska. Ti zorganizovali početné národní týmy, které začaly mapovat na padesát římsko-katolických diecézí a patnáct řecko-katolických patriarchátů bývalé habsburské monarchie.

Mezi výše zmíněnými Gatzovými biografickými lexikony a nyní vydaným prvním dílem Frintanea vězí nebetýčný odborný rozdíl, který spočívá v koncepci hesel, jejich archivním a historiografickým ukotvení a v neposlední řadě v pečlivé centralizované redakci. Z biogramu, který se podobal